

ASZÓDI DROGTAPASZTALATOK

Aszódon, a Népjóléti Minisztérium 2.sz. Fiúnevelő Intézetében 1986 óta folytatunk program szerint szaktevékenységet az alkohol-, illetve kábítószer-fogyasztó bűnelkövető fiatalok kezelése érdekében.

Ezt megelőzően ilyen feladatot az intézet nem végzett, nem végezhetett. Nem végzett, mivel nem voltak szakemberei, illetve erre a feladatra pedagógiai, pszichológiai programjait hiányosan vagy egyáltalában nem dolgozta ki. Nem végezhetett, mivel a drogprobléma az elhallgatott devianciák rejtett dobozában éveken keresztül öntörvényűen fejlődött. Míg 1982-83-ban jellemző módon megbüntették az intézetbe került kábítószereket - általában magánelzárással - és érdemi kezelést nem végeztek velük, ugyanúgy nem tettek semmit az intézetben kialakult különféle kábítószerpótló anyagokkal való visszaélés csökkentése, megszüntetése érdekében sem. Így szinte feloldhatatlan ördögi kör működött részben formálisan, részben informálisan, fokozva a javító intézet specifikus ártó tényezőinek hatását.

1984 második felében a "kemény kéz" szükségyszerű szankcionálási tendenciája utolérte természetesen a kábítószereseket és az alkoholfogyasztó gyerekeket is. Az intézetben megkezdődött a pedagógiai reform. A kábítószeresekkel is foglalkozó csoportnak az első fázisban nem volt kiképzett szakszemélyzete. Ebben az időben az úgynevezett zárt részlegben helyezték el a legproblematikusabbakat, a leginkább leépült és a legkeményebb ellenállást tanúsító kábítószereket.

A személyzet semmiféle szakirányú képzést nem kapott, de még nem is érezte ennek hiányát. A "Boldoguljatok ahogy tudtok!" - elv érvényesült.

A munkacsoport az intézet legtoleránsabb és a másságot leginkább kezelni tudó pedagógusaiból létesült. Tudta mindenki, hogy tenni kellene valamit, csak azt nem, hogy mit és hogyan. A csoportból néhány nevelő régi, informális kapcsolattal rendelkezett dr. Farkasinszky Teréz és dr. Gerevich József munkatársaival.

Más kollégának ugyancsak személyes kapcsolatai működtek és épültek társintézetek szakértőivel - így pl. Mikus Gyulával - valamint hívő segítőkkel, keresztény csoportokkal.

Ezek az informális kapcsolatok, csatornák jelentősen segítették az aszódi csoportot a szakszerű működésben.

Az intézet akkori igazgatójának nyitottsága és érzékenysége lehetővé tette azt, hogy 1987-ben a lengyel MONAR- rendszer gyakorlati működését tanulmányozzuk.

A lengyelországi vizsgán, ahol narkósok és exnarkósok vizsgáztattak, megfélemlítettünk. Egyik kollégánk sikeresen alkalmazta az ottani módszerek egy részét a hazai terepen növendékeivel.

A kötet szerkesztőjének felkérésére tapasztalataink és megfigyeléseink összegzése azt is lehetővé tette, hogy a fiúnevelő intézet - mint totális intézet - kerüljön elemzésre, bemutatásra. A gondozók és gondozottak jellemzése mellett a magasabb rizikófaktorú csoportok külön és kiemelten is vizsgálhatók a drogokhoz való viszonyuk szempontjából.

Úgy tűnik, hogy hiányt pótolna az a tanulmány, amely a drogprevencióban dolgozó nevelők drogfogyasztási szokásainak alakulásával, módosulásával foglalkozna.

A drog - a kábítószerek, vagy a kábítószerpótló anyagok mellett - ebben az értelemben a dohányzást, az alkoholfogyasztást, a tablettomániát, és a munka, mint feszültségoldó technika alkalmazásait is magában foglalja.

A teljesség igénye nélkül azt a kísérletet szeretnénk bemutatni, amit annak érdekében végzünk, hogy a büntetőjog intézményi keretei között megtaláljuk a terápiás együttműködés lehetőségeit fiatalok drogosaink kezeléséhez, mentéséhez.

Nagyfa esete bebizonyította, hogy kényszerrel nem lehet terápiás rendszereket pozitív eredményességgel működtetni.

A javítóintézetre is igaznak bizonyult ez a megállapítás. Ugyanakkor keresnünk kellett annak a lehetőségét, ha a jelenlevő - kevés számú - drogosunk változni, változtatni akar problémakezelő szokásain, e változtatás lehetőségét megkaphassa szabad akaratából.

Erre a felismerésre a nyolcvanas évek első felében jutott az intézet akkori vezetője, Bujdos László, aki ezzel tulajdonképpen megalapozta, elindította a drogprogramot Aszódon.

Ezt megelőzően csupán csak büntetendő devianciának tekintették a jelenséget. Mutatták ezt az intézet belső ügyei, és mutatták ezt a kezelésre szoruló esetek, amelyek sorra problémát és fegyelmi ügyeket jelentettek. Rendkívül nagy utat tett meg az aszódi intézet pedagógiai szellemisége a nyolcvanas évek közepétől a kilencvenes évek közepéig.

- Jassa. A rendőrség a Tisza-híd alól gyűjti be a fejére szorult-ragadt ragasztós zacskóval együtt. A zacskót az orránál kivágták és így hozták vissza Aszódra. Úgy rakták be a zárkába, ahogy a rendőrség megtalálta. Az ügyelet úgy ellenőrizte az életjeleit, hogy néha megrugdosták és vízzel locsolták. Miután magához tért (8 napi zárka után), az intézet zárt részlegébe helyezték. A zacskó maradványai még mindig a fején voltak. Kollégáimmal és a gyerekekkel sokáig restauráltuk Jassa arcát, haját, fülét 1984 októberében.

- A szegedi Drogambulancia jelezte, hogy László valószínűleg Aszódra kerül a büntető ügye miatt. Három éve rendszeres vendégük, most ismételten krízisben van, visszaesett. Szeretnék elmondani az ittenieknek a tapasztalataikat. Megszerveztük a találkozót. László befogadása napján itt voltak gondozói. A helyi nevelők és az ambulancia gondozói együtt beszéltek meg az eddigi tapasztalatok alapján, hogy mit lehetne és kellene tenni. A beszélgetésen László is jelen volt. 1992. október.

A szakszerű drogprevenciós munka lényegében és meghatározóan a Kovács-házaspár nevéhez fűződik. Lajos és felesége Judit, olyan kiválóságai voltak a programnak, ami teljes egészében és egységében segítette annak sikeres működését. Lajos pszichopedagógus, Judit logopédus végzettségű, gyógypedagógusként dolgoztak. Először saját programjuk határozta meg a drogosainkkal való együttműködést, később a MONAR-rendszer egyfajta adaptációja alapján alakították át a rendszert.

A pszichopedagógiai csoportokról

1986 februárjában az intézeti szerkezetmódosítás részeként kezdte meg munkáját e speciális nevelési egység, ahol a pedagógus csoport két, egyenként hat fős kiscsoport tagjainak terápiás igényű személyiségfejlesztését kapta feladatául.

Olyan fiatalok kerülnek ide, akik az antiszociális deviancia jegyein túl egyéb természetű pszichés problémákkal is küzdenek (neurózis, pszichopátia, narkómánia, szuicid veszélyeztetettség, hospitalizációs ártalmak), ezek miatt súlyosabb alkalmazkodási gondjaik vannak.

A bekerülés mindig önkéntes, sohasem kényszer. A nevelők és a növendékek között szerződés jön létre, melynek lényege a legjobb szándék és tudás szerinti együttműködés a gyógyítás és fejlesztés érdekében.

A tárgyi és személyi feltételek a családi otthont modellálják. A délelőtt alkotó és munkaképességet fejlesztő, gyakorlati és elméleti műhelyfoglalkozásokkal telik (kerámiázás, fa- és fémmegmunkálás, kosárfonás és egyéb technikák.)

Délután napi másfél óra tanulás mellett tematikus nevelési foglalkozások zajlanak, és a szabadidő-eltöltés hasznos formáival ismerkednek a növendékek (sportolás, kiállítás-, múzeum-, színházlátogatás, természetjárás stb.).

Célunk az, hogy a növendékek az emberi élet értékeivel, örömeivel, szépségeivel saját élmények útján megismerkedjenek, mivel erre a korábbi életükben nem sok alkalom nyílt.

Egyidejűleg két, általában pedagógus végzettségű felnőtt jut a 12 növendékre, és igénybe vehető orvosi, pszichológiai, pszichiátriai ellátás is.

Különböző egyéni és csoportos pszichoterápiás módszerek alkalmazására (autogén tréning, személyiségfejlesztő foglalkozások, videoteknika, bioenergetika, szociodráma stb.) kerül sor.

A csoportélet legfőbb fóruma a csoportgyűlés, amelyen nyílt és kultúrált módon valamennyi, egyént és közösséget érintő kérdés megvitatható.

Minden csoporttagnak emelkedő színvonalú, időszaki követelményeknek kell megfelelni. Egy-egy szint elérése újabb kedvezmények elérését jelenti, és egyben a társadalomba való visszailleszkedést segíti elő. Tapasztalat szerint a súlyosabb problémákkal küzdők is jól fölzárkóztathatók társaikhoz.

A szemmel látható eredményességén túl az elbocsátáskor felvett pszichológiai tesztek jelentős mértékű pozitív irányú, személyiségváltozást mutatnak, különösen az "alkalmazkodási képesség és az

erkölcsi magatartás terén."

Remélem, hogy Kovács Lajos és felesége, Jutka egyszer megírják saját tapasztalataikat pedagógiai kísérletükről, munkájukról.

Egy közös rendezvényükről kell még szólnom, mielőtt megnéznénk a droghelyzet statisztikai mutatóit Aszódon.

Az ENSZ 1988.június 26-át "A kábítószer-fogyasztás és az illegális kábítószer kereskedelem elenni küzdelem napjává" nyilvánította. Ezen a napon rendeztük meg elsőként hazánkban azt a nagyszabású találkozót, ahol drogosok és gondozóik, kriminológusok és rendőrök, egyházi segítők és állami alkalmazottak, nevelőtanárok és misszionáriusok együtt lehettek, beszélgethettek, sportolhattak, vitakozhattak.

Kiállítás, koncert, sportrendezvények, tudományos megbeszélés szerepelt a programban. Mindez együtt, jó hangulatban egy javítóintézetben, 1988. június 26-án, Aszódon került megrendezésre. Ekkor már második éve működött az a kísérlet, amelynek keretein belül jó hatáffokkal tudunk drogos gyerekekkel együttműködni.

Az intézetbe került gyerekek szociális háttérének fontosabb adatait, a teljesség igénye nélkül, ugyanakkor fontossági sorrendet tartva az alábbiak szerint tekintjük át.

Javítóintézetbe azok a fiatalok kerülnek, akiknél a bíróságok reményt látnak arra, hogy szabadságvesztés nélkül elősegíthető szocializációs zavaruk korrekciója, előkészíthető és fejleszthető normatartó társadalmi beilleszkedésük és korábbi életvezetési problémáik elkerülésére való képességük.

Jellemző az a szocio-kulturális háttér, ahonnan bekerülnek neveltjeink. Ami alapvetően nehezíti a helyzetünket az az, hogy míg szándékunk szerint személyiségük pozitív oldalait erősítjük, és a konfliktuskezelés különféle lehetőségeit sajátíthatják el az intézetben, addig az a környezet, ahonnan bekerültek - általában - további kulturális deficittel terheli őket, miután visszakerülnek oda.

Fontos tényező az együttműködés lehetőségeinek és formáinak meghatározásában az, hogy a növendékeink között milyen az állami gondozottak/volt állami gondozottak aránya? Mit mutat családi státusuk? Fontos információt hordoz az egyéni sikerekkel - kudarcokkal kapcsolatban az iskolai végzettség adatrendszer. Lényeges az intézetben megjelenők életkora. Ebben az esetben (javítóintézet) elengedhetetlenül szükséges elemezni az intézetbe kerülés okát képező kriminalizáltság, a kriminalitás mértékét és módját.

A célcsoportnál pedig vizsgálnunk kell a használt narkotikumok fajtáját, a felhasználás módját, gyakoriságát. Megfigyeléseink szerint az alábbi nagyobb csoportokat különböztethetjük meg:

- próbálkozók (kábitószerrel/szerekkel egyszeri alkalommal ismerkedők);
- gyakori fogyasztók (kortárs csoportban modellkövetőként kerültek be a körbe);
- folyamatos fogyasztók (huzamos ideje, permanens krízishelyzetben levők).

Külön ki kell emelni azoknak a körét, akik szociális helyzetük alapján a kábítószer-fogyasztók felsőbb csoportjába tartoznak. Vannak

- kemény drogokkal próbálkozók;
- kemény drogot fogyasztók.

Ezek a fiatalok szerencsére nem nagy számban ugyan, új probléma-hordozóként jelentek meg.

Más megközelítésben ugyancsak ki kell emelni azoknak a körét, akik nem a fogyasztók közé tartoznak, hanem részt vesznek a drogot beszerzésében, szállításában, illetve piacra dobásában.

A gyerekek befogadása után levélben - szükség esetén személyesen - megkeressük az előző gondozó intézetet, illetve az illetékes területi gondozót.

Általános orvosi és anamnesztikus adatokat kérünk. Külön informálódunk a kábítószer-fogyasztás előzményeiről, valamint a vizsgált szubkultúrát képviselő csoporthoz tartozásával kapcsolatban.

Általános számadatokat ismertetünk annak érdekében, hogy az aszódi javítóintézetben található populációnak egyéb összefüggéseit is felmérjük. Néhány adat 1993-ban:

December 31-i létszám	101 fő
A befogadottak száma	79 fő

Az elbocsátottak száma	118 fő
A visszaítéltek száma	2 fő

Életkori megoszlás mutatói:

14 - 15 éves	- fő
15 - 16 éves	10 fő
16 - 17 éves	29 fő
17 - 18 éves	39 fő
18 évesnél idősebb	23 fő
Összesen	101 fő

Családi körülmények:

Szülők együtt élnek	42 fő
Szülők külön élnek	43 fő
Csak az apa él	4 fő
Csak az anya él	12 fő

Iskolai végzettség befogadáskor:

Kisegítő iskola	3 fő
Általános iskola 3. osztály	2 fő
4. osztály	8 fő
5. osztály	13 fő
6. osztály	18 fő
7. osztály	11 fő
8. osztály	19 fő
Szakmunkásképző 1. osztály	3 fő
2. osztály	1 fő
Középiskola 1. osztály	1 fő

Iskolai végzettség változása az intézetből való elbocsátásig

Nem végzett semmit	fő
5 - 6 osztályt	7 fő
7. osztályt +1 tanfolyamot	5 fő
5 - 6 -7 osztályt	6 fő
5 - 6 - 7 o. + 1 tanfolyam	11 fő
+ 2 tanfolyam	1 fő
5 - 6 -7 -8 osztály	3 fő
5 - 6 - 7 - 8 o. + 1 tanfolyam	6 fő
+ 2 tanfolyam	1 fő
7 - 8 osztály	- fő
7 –8 osztály + 1 tanfolyam	2 fő
1 tanfolyam	22 fő
2 tanfolyam	14 fő

A beutalás okai bűncselekmények szerint

Személy elleni rablás	6 fő
Nemi erkölcs elleni (erőszak)	3 fő
Igazságszolgáltatás elleni	1 fő
Közrend elleni	3 fő
Vagyon elleni	88 fő

Befogadás előtti előzetes letartóztatás (N=40)

hónap	1	2	2,5	3	3,5	4,5	5	6	7	12	13	összesen
fő	2	5	3	13	1	1	3	7	2	2	1	40

Adaptációs szabadságon töltötte el idejét 9 fő

Munkaviszonyban állt	8 fő
továbbtanult	1 fő
Eredményes adaptáció	7 fő
Eredménytelen adaptáció	2 fő

Az általános adatokon kívül nézzük meg, hogy szűken a droproblémára vonatkoztatva mit mutatnak a számok.

1. A befogadott populációból

Rendszeresen dohányzik	80 %
Alkalomszerűen	10 %
Próbálta, de nem folytatta	9 %
Nem próbálta, nem dohányzik	1 %

2. Alkoholfogyasztás

rendszeres	40 %
Alkalomszerű, nem lerészegedésig	30 %
lerészegedésig	10 %

3. Kábítószer - használat

Alkalomszerűen használta	40 %
Rendszeresen használta	10 %
Nem próbálta	50 %

Mindezek az adatok csak széles összefüggéseikben értelmezhetők. Azok a gyerekek, akik bekerülnek a javítóintézetbe, kivétel nélkül valamilyen mértékben kriminalizálódtak, egyfajta "krimenes karriert" éltek/élnek.

Sokan és sokat foglalkoztak velük behatóan és célirányosan.

Más helyzetbe kerülve, egy jogi korlátokat működtető intézetben az előző tapasztalatok és megfigyelések nélkülözhetetlenek. Nem jellemző, hogy a javítóintézetbe kerülteket nyomon követik az előző gondozói.

Jellemző a "Már nem az én problémám!" felfogás, amivel olykor a gyerekek további kriminalizálódását erősítik.

Az 1994. év első negyedének adataiból: 104 növendék közül 11 szenved a kábítószer/kábítószerpótló anyagok fogyasztásának következményeitől.

- a 11 növendék közül napi rendszerességgel szerves oldószert inhalált 9 fő. (O. S. eltávozása alkalmával lakóhelyén, illetve utazás közben 2 nap alatt 5 kg-ot szívott el);
- egy növendék csavarlazító és gyógyszer-kombinációt, egy másik növendék pedig gyógyszer- és alkohol kombinációt használ.

Végezetül

Magyarázó szöveg, indoklás, véleményezés nélkül az alábbi szakértői véleményekből kiolvasható a különféle hatóságok, kezelő szervezetek véleménye, érzékenysége, problémakezelő szándéka azokkal a gyerekekkel kapcsolatban, akikkel az aszódi ítélet előtt gondozóként foglalkoztak.

G. L. "Állítólagos idegességeivel kapcsolatban szívesen hivatkozik narkomán előzményekre, betegségekre. Az előző jellemzések szerint ez a típusosnak tekinthető adaptációs modellje." - írja az Áthelyező Bizottság pszichológusa, akinek L. elsőként tárta fel narkomán élményeit a bírósági ítélete után. "A teszteredmények" - folytatva a szakvéleményt - "és az exploráció alapján, kisgyermekkor óta inadaptációs, kriminális és narkomán típusú előzményekkel, antiszocialitással... .. korábban a szegedi klinikán, a gyulai kórház pszichiátriai osztályán kezelték. Egy ideig rendszeresen szedett nyugtatót, elmondása szerint, tartósan ragasztót is szívott."

H. I. "Szipóval próbálkozott, de nem ért el vele olyan hatást, mint a különféle gyógyszer-kombinációkkal. Legjobb élményeként emlékszik vissza bátyja ballagására. Legrosszabb emléke az volt, amikor narkósan vitték Marcaliba, a kórházba. Ő csak jelen volt a bűncselekmények elkövetésekor, de általában narkós állapotban, félálomban követte társait. Néha ott is felejtették egy feltört villában vagy ellopott kocsiában."

K. J. "7 hónapos kora óta állami gondozott. Először csecsemőotthonban nevelkedett, 1979-ben nevelőszülőkhöz került. 1980-ban a hajósi nevelőotthonba helyezik, ahol korrekciós osztályban kezdi meg tanulmányait. Később kiegészítő iskolába helyezik, és gyermek-ideggondozóban való kezelését rendelik el.

A Kecskeméti Megyei Kórház Pszichiátriai Osztályán kezelték. 1988-ban intézeti nevelését rendelték el. Intézetünkben nem érzi jól magát, rendszeresen és tudatosan megszegi az intézetben előírt magatartási szabályokat. Több alkalommal szipózott, kimenő alkalmával bolti lopást követett el. A különféle figyelmeztetések és korrekciós próbálkozások nem vezetnek eredményre, magatartása nem változik. Személyisége mindinkább a deviancia irányába fejlődik. Folyamatosan szipózik, személyiség-korrektív céljából zártintézeti elhelyezését javaslom" - írja egy nevelőotthoni szakvélemény.

N. R. "Szülei több esetben észrevették, hogy kábult, ami arra utalt, hogy szipózott, amit az is alátámasztott, hogy az apa talált csavarlazítót nejlonzacskóban, valamint a lakómegebízott is szólt neki, hogy furcsán viselkedik sokszor a fiú, és hogy nejlonzacskót talált ő is."

R. "Hazakerülése után sokat csavargott, több esetben észre lehetett venni rajta, amikor feljött, hogy kábult, szipózott. Több esetben találtam magam is, és a lakómegebízott is jelezte, hogy csavarlazítót és nejlonzacskót talált, és én is találtam, ami azt igazolta, hogy szipózik a gyerek. Mivel az intézetből való hazakerülése után a magatartása tulajdonképpen nem változott, kimaradozott, elcsavargott, az éjszakákat nem töltötte otthon, ezért kérem a gyámhatóságot a fiam újbóli intézeti elhelyezésére. R.-t a GYIVI-ben helyezték el, R., amikor a GYIVI-ben a bevitelről készített jegyzőkönyvet írta alá, megszökött" - írja mindezt a szülő abban a jegyzőkönyvben, amit a gyámhatóságon vettek fel.

N. Z. "Baráti környezetébe büntársai tartoznak, akiknek elfogadja vezető szerepét. A szomszédok elmondása szerint általában 23 óra körül érkezik haza. Káros szenvedélye az alkohol és a ragasztószer. A házuk melletti pincébe járnak szipózni. Büntető eljárás folyik ellene, mert szipós állapotban egy szolgálaton kívüli rendőrt bántalmazott" - idézet a gyámhatóság környezettanulmányából.

O. J. "Nem dohányzik. Három éven keresztül rendszertelen mennyiségben és időközönként szívott ragasztót. Három éve vették állami gondozásba."

Összefoglalás helyett:

Napjainkban újfent felélénkültek a viták a drogprobléma körül. Különféle sajtócsaták, parlamenti interpellációk kísérik a témát.

A rendőrség - úgy látszik - teszi a dolgát mind a prevenció, mint pedig az előállítók és forgalmazók felderítése terén.

Az állami gyermekvédelmi kezelő rendszer felállítása még mindig nem történt meg. A drogfogyasztók, illetve a kábítószerpótló anyagokkal élők speciális és különös körét adják a bűnelkövető fiatalok. Velük kapcsolatban a jelenlegi gyermekvédelmi rendszer lényegében hatástalan. Problémáik való és tartós kezelése vagy megoldása elenyésző számban valósul meg eredményesen. Hiányzik az intézetekben

folyó prevenció és terápiás munka összehangolt irányítása, illetve az eddigi tapasztalatok, eredmények összegyűjtése. Több önálló műhely dolgozik a gyermekvédelem intézményrendszerében úgy, hogy nem tudnak egymásról. Gyakran az intézményvezető érzékenységén vagy érzéketlenségén múlik az, hogy neveltjei körében hogyan kezeli, hogyan akarja kezelni a drogproblémát.

A javítóintézetekben alapvető és lényegi szemléletváltás történt az elmúlt 10 évben. E szemléletváltás természetesen a drogos gyerekeket és gondozásukat is érintette.

Végre ez az intézményrendszer is elfogadta őket, és a maga sajátos eszközzel segítségét kíván nyújtani számukra.